

DOKUMENTUMOK

Gecsényi Lajos

EMIGRÁCIÓS ÚTKERESÉSEK

A Magyar Nemzeti Bizottmány előtörténetéhez

1947 őszén a néhány hónappal korábban Nyugat-Európába és az Egyesült Államokba menekült, az emigráns léttel ismerkedő hazai pártvezetők, nemzetgyűlési képviselők, diplomaták, újságírók számára mind nyilvánvalóbbá vált, hogy politikai létfenntartásuk és bármiféle tevékenységi formájuk kialakítása érdekében elkerülhetetlen céljaik meghatározása, működési lehetőségeik, befolyási körük felmérése. Az Egyesült Államokban tartózkodó egykori kisgazda vezér, az 1941-ben emigrált Eckhardt Tibor, a nemzetgyűlés 1946-ban megválasztott elnöke Varga Béla, az 1947 júniusában erőszakkal eltávolított miniszterelnök Nagy Ferenc és a két jelentős polgári párt vezetői Sulyok Dezső és Pfeiffer Zoltán vállalkoztak arra, hogy megteremtsék az emigráció egységét. Ettől a céltól vezettetve adták közre 1947. november 18-án Chicagóban keltezett felhívásukat.¹ Ebben rögzítették a demokratikus Magyarország elbukásának, a szovjet támogatással megvalósult kommunista diktatúra létrejöttének a tényét. Passzív ellenállásra szólították fel az ország lakosságát és bejelentették, hogy a nemzet felszabadításáért vívott harcot a pártpolitikai ellentétek félre tételével, a demokratikus emigráció vállalja magára.

A manifesztáció fontos lépés volt a kezdődő szervezkedésben, ám számos kérdés várt tisztázásra, hiszen az emigráció nem csupán az 1947-ben hazájukból elmenekült politikusokból és értelmiségiekből állt, hanem annál jóval szélesebb körből, így a világháború előtt külföldre kerültekből, de mindenekelőtt az 1945-ben Ausztriában és Németországban menedéket talált civilekből és katonákból, közöttük a konzervatív jobboldal és a szélsőjobb számos exponenséből.

Tisztázni kellett, hogy kik azok, akik helyet kaphatnak az emigráns politika kialakításában, szükség van e egy központi irányító testületre, milyen tartalmú programot adjanak közre az emigránsok és az otthon maradtak számára, hogyan közvetítsék ezt hazafelé. Nem lényegtelen eldöntendő kérdés volt (ami még a későbbi években is sok vitát váltott ki), hogy hol legyen az új szervezet székhelye: Európában (ahol ekkor az emigránsok jelentős része tartózkodott), vagy az Egyesült Államokban, melynek vezető szerepe a bontakozó két pólusú világban mindinkább vitathatatlaná vált. Meg kellett állapodni arról

¹ „Kiáltvány a magyar néphez!” Lásd *Kádár Lynn Katalin*: Eckhardt Tibor amerikai éveit 1941–1972 (L'Harmattan, Bp. 2006) c. munkája 235. lapján fakszimilében.

is, hogy mennyiben érvényesüljenek az 1945–1947 közötti hazai pártkeretek, mennyiben vegyék azokat figyelembe a megalakítandó Magyar Nemzeti (vagy egy korai változat szerint Függetlenségi) Bizottmány összeállításánál. Mind-ezen felül is még számos — elsősorban a programot érintő — kérdésben kellett konszenzust teremteni.

Az első lépésekről folytatott konzultációkban fontos szerepet játszott a háttérben néhány olyan diplomata, akik felkészültségükkel, kapcsolataikkal, széles látókörükkel és legfőképpen demokratikus elkötelezettségükkel az emigráns politikai elit minél szélesebb körű (csupán a totalitárius szélsőséget kirekesztő) integrációjára, mozgósítására törekedtek. Közéjük tartozott mindenekelőtt Szegedy-Maszák Aladár a háború alatti magyar külpolitika egyértelműen angolszász orientációjú vezető diplomatája, akit a német megszállás idején a dachau koncentrációs táborba hurcoltak, majd 1946-ban a demokratikus Magyarország első washingtoni követévé nevezték ki. Miután 1947 júniusában, a Nagy Ferenc miniszterelnök eltávolítását követő napokban, lemondott követi posztjáról aktívan bekapcsolódott az Egyesült Államokba érkezett menekült politikussal folytatott megbeszélésekbe, kiterjedt levelezést folytatott az Európában maradtakkal. Annak érdekében, hogy minél jobban megismerjék a demokratikus kötődésű emigráns közvélemény álláspontját a tervezett csúcshoz vezető szervezet illetően, 1947. december végén levelet küldött számos ismerősének, elsősorban politikusoknak, újságíróknak, diplomatáknak, de „névtelen” értelmiségieknek is, akik a következő hetekben szép számmal válaszoltak a kérdéseire.² A beérkezett vélemények hozzájárulhattak ahhoz, hogy Varga Béla 1948. június 10-én bejelentette a konkrét előkészületeket egy elméletileg emigráns (ám soha össze nem hívott) parlamentnek szánt Bizottmány megalakítására, majd egy évvel később deklarálta is annak létrejöttét. Sokban meghatározta ugyanakkor annak a programnak a mondanivalóját, amit 1950 nyarán tettek közzé a Bizottmány feladatairól.³

Sajátos módon azonban ez a „kérdőív akció” volt az, amely komoly összeütközés forrása lett a bontakozó szervezkedés egyik meghatározó személyisége, Eckhardt Tibor és Szegedy-Maszák között. Eckhardt válasz nélkül hagyta a kérdőívet és láthatóan nem értett egyet a megszólítottak széles körével és összetételével. Noha jelenleg nem ismerjük a pontos részleteket, több, mint valószínű, hogy Szegedy-Maszák e konfliktus következményeként lépett vissza a Bizottmányban való aktív részvételtől és keresett más elsődleges tevékenységi formát, éppen az Amerika Hangja Rádió magyar adásának vezetőjeként.⁴

² Bartók László levele Szegedy-Maszák Aladárhoz 1948. január 6. Ebben értesíti, hogy több kérdőívet átadott Sulyok Dezsőnek és át fog adni Peyer Károlynak is. Lásd *Gecsényi Lajos: Iratok a magyar emigráció történetéhez*. Bartók László bécsi követ és Szegedy-Maszák Aladár washingtoni követ levélváltása (1947–1948) In: *Levéltári Közlemények* 85. (2014) 131. A levélhez fűzött lábjegyzetben (130) a kérdőívet tévesen azonosítottam egy 1947. december elején ugyancsak szétküldött kérdőívvel, amely a magyarországi viszonyokra vonatkozott.

³ A Bizottmány történetére lásd *Borbándi Gyula: A magyar emigráció életrajza 1945–1985* (Európai Protestáns Szabadegyetem 1985) 83–89. *Kádár Lynn Katalin*: i. m. 145–157.

⁴ Szegedy-Maszák levele Bartók Lászlónak 1948. február 3-án. Lásd *Gecsényi Lajos*: I. m. 138.

1.

Szegedy-Maszák Aladár kísérőlevele a magyar emigráció feladatairól szóló kérdőívhez

Washington, 1947. December 21.

Szíves elnézésedet kérem, hogy ezúttal csak ilyen röviden és sokszorosítva írok, de aránylag sürgősen kellene véleményedet a mellékelt kérdőíven felsorolt kérdésekről megtudni. A magyar emigrációs tevékenység aktiválására ugyanis a közel jövőben nyilván szükség lesz és ezért fontos volna a közös ügy érdekében, hogy néhány lényeges pontban sorstársaink véleményét megismerjük. Meg vagyok győződve arról, hogy különböző magánlevelekben egyes kérdésekről véleményedet már leszögezted, mégis arra kérnék, hogy ezúttal is vedd Magadnak a fáradságot, hogy álláspontodat közölni szíves légy.

A válaszokra természetesen nem nekem egyénileg van szükségem, hanem azokat itthoni közös barátaink elé szeretném terjeszteni egy megbeszélés folyamán. Mellékelek a kérdőívből néhány fölös példányt is azzal a kéréssel, hogy azt barátaiddal megválaszoltatni szíves légy. Oly személyekre gondolok, akik a közelmúltban jöttek ki Magyarországról, vagy akikkel még nem volt alkalmunk a személyes kapcsolatot felvenni, mozgalmunkkal rokonszenveznek és indiszkréciót nem követnek el.

2. lap

2.

Kérdőív az emigráció tervezett központi szervének feladatairól

- 1.) Szükségesnek és sürgősnek tartja-e a magyar függetlenségi bizottmány, mint az egységes nem totalitárius magyar emigráció központi szervének és az önrendelkezési jogától megfosztott magyarság képviselőjének megalakítását?
- 2.) Milyen elvi és személyi keretek között tartaná szükségesnek a megalakítást?
- 3.) Megalakulás esetén általános kommunistaellenes és függetlenségi programot tart szükségesnek vagy valamivel részletesebb állásfoglalást belpolitikai és társadalmi kérdésekben ?
- 4.) Általános rövid program esetén mire helyezné a fősúlyt?
- 5.) Részletesebb program esetén milyen természetű kérdések kidomborítására helyezi a fősúlyt?
- 6.) Mit tart a Bizottmány legsürgősebb teendőjének?
- 7.) Mi legyen a Bizottmány további munkaprogramja?
- 8.) Egyetért a száműzött politikusok eddigi működésével?
- 9.) Mit kifogásol?
- 10.) Mit hiányol?
- 11.) Mit tart mellőzendőnek?
- 12.) Értesülése vagy véleménye szerint otthon a közvélemény hogyan ítéli meg az emigrációt?

- 13.) Véleménye vagy értesülése szerint az otthoni közvélemény mit vár el elsősorban az emigrációtól?
- 14.) Értesülése vagy véleménye szerint az otthoni közvélemény hagyná magát vezetetteti az emigrációtól, vagy csak kíváncsisággal figyel?
- 15.) Véleménye szerint a hazafelé irányuló propagandának vagy megnyilatkozásoknak milyen vonalon kellene mozogniok?
- 16.) Milyen mértékben kellene programmatikus elemeket kihangsúlyozni?
- 17.) Mily mértékben kellene a magatartásra nézve tanácsot vagy útbaigazítást adni?
- 18.) Mily méretben tartja szükségesnek az otthoni pártkeretek fenntartását külföldön?
- 19.) Hol volna a legcélszerűbb az emigrációs központot felállítani?
- 20.) Esetleges megjegyzések vagy javaslatok a fentiekben nem érintett kérdéseket illetőleg?

2–3. lap

3.

Desseffy Gyula gróf kispalota politikus, a Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt volt országgyűlési képviselőjének a válasza
1948. január 3.

Kedves Aladár!

Mellékelve pontokként válaszolok a feltett kérdésekre.

- 1.) A Magyar Függetlenségi Bizottnmányt azonnal megalakítandónak tartom. Célja a.) Az önrendelkezési jogától megfosztott magyarság képviselése. b.) Az egységes magyar emigráció összefogása és irányítása. Minden halogatást komoly mulasztásnak tartanék. A legutolsó nemzetközi események: Markos kormány⁸, közép- és kelet európai kommunista jellegű blokk a nemzetközi légkört alkalmassá teszi.
- 2.) A Bizottnmánynak az otthoni megfojtott magyarságot kell elsősorban képviselnie. Ebből kifolyólag összeállításánál mind azokat az erőket szerepeltetni kell, amelyek hazai viszonylatban számot tevők. A kommunista és nyilas kisebbség kizárásán kívül minél egységesebb és teljesebb képviselést kell biztosítani a némaságra kárhoztatott közvéleménynek.
- 3.) Általános kommunista ellenes és függetlenségi nyilatkozatot tartok szükségesnek, a részletes program csak a hazatérés után válik szükségessé. A magyar tömegek szellemi és lelki fejlődésének figyelembe vétele nélkül végleges terv nem készíthető. Arra az álláspontra kell helyezkednünk, hogy gazdasági és társadalmi kérdésekben nem vagyunk hivatottak a nép nélkül dönteni. Célunk és feladatunk a felszabadítás!

⁸ Markos kormány: 1947. december 24-én „Markos tábornok” (M. Vafiadis) vezetésével Szabad Görögország Ideiglenes Demokrata Kormányára néven görög ellenkormány alakult. A kormány tagjai a volt ellenállók és a Görög Kommunista Párt vezetői.

Megnyilatkozásainknak mindig telítve kell lenni a szabadság és emberi jogok szellemével, haladó gondolatvilágról kell tanúbizonyságot tennie, aprólékos részletek elkerülése mellett.

- 4.) A felszabadítás gondolatára.
- 5.) A Roosevelttel emberi jogaira. (!)
- 6.) Megalakulását a nemzetközi közvélemény és a hazai magyarság felé nyilatkozattételt. Hazafelé a propaganda elindítását, a közép és kelet-európai államokkal a kontaktus felvételét.
- 8.) A legteljesebb mértékben.
- 9.) Hiányolom az aktivitást, fájdalom, hogy az európai emigrációval az együttműködés szervessé tétele lassan halad előre.
- 10.) Még a tudat alatt lappangó ellentétek kiküszöbölését is.
- 11.) A múltból visszamaradt pártversengést és személyi ellentéteket.
- 12.) A közvéleményt állandó rágalomokkal próbálják az emigráció ellen hangolni. A paraszti tömegekben ennek semmi hatása sem észlelhető, sőt kialakulóban van a népmese, messze Amerikában küzdenek egy jobb világért. A magyar nép hajlamos ilyenre, nagymértékben fokozható benne ez az egészséges jelenség helyes propagandával. Az intellektuális körökben rosszabb a helyzet, nagyon érezhető propagandánk hiánya. Bizonyos nyilas körök módját ejtik, hogy híreket juttassanak haza, ez is rontja megítélésünket. Egyeseknél azt a látszatot kelti, hogy jobbra toltunk, mások tétlenséggel vádolnak. A munkás tömegeknél nélkülözhetetlen, hogy a szociáldemokrata párt jelentkezzen. Általában fokozott várakozással tekintenek felénk.
- 13.) Határozott kiállást, elnyomatásának kihangsúlyozását, a magyar kérdés helyes beállítását egy nemzetközi változás esetére.
- 14.) Nem érzem az emigráció feladatának vezetni a magyar közvéleményt. Passzív rezisztenciára kell buzdítani, elhamarkodott lépésekről lebeszélni, ilyen értelemben hagyja magát befolyásoltatni. A szabadság és igazi demokrácia eszméjét (!) ébren tartani feladatunk.
- 15.) Világos és határozott propagandára van szükség. Ami egyrészt leleplezi a hazugságokat, informálja közvéleményünket, úgy a nemzetközi eseményekről, mint a világ szociális és gazdasági irányzatainak jelenségeiről. A látókör kiszélesítése, küzdelem az egyoldalú butító szovjet és kommunista propaganda ellen első feladatunk. Fenntartása a nyugati világ eszméinek, képviselői az igaz magyar szellemiségnek, reménynek és hitnek adása kötelességünk. Propagandánknak nem szabad lázítóknak sőt erőszakosnak lenni. El kell térnie az otthoni hangnemtől, ellentétes eszközökkel kell dolgoznunk. Mindég a hazai hangulatból, realitásokból kell kiindulnia, nem szabad elszakadnia azoktól, akiknek szól.
- 16.) Nem program érdeklődik az embereket, politikai attitűdünk fontos, ez csak haladó szellemű lehet. A programot velük együtt kell majd a felszabadulás után megfogalmazni.
- 17.) Mérsékelt, de erős hang, mellyel a meggondolatlan cselekedetek ellen kell szólni.

- 18.) A pártkeretekre külföldön semmi szükség nincs. Akaratlanul is versengést, személyi vetélkedést fognak magukkal hozni. Ha a népet akarjuk képviselni, akkor hazai pártkeretekre, amelyek a múlt megrögzítését jelentik nincs szükség. Sajnos a legrosszabb, ha egy párt már megalakult, mert ennek természetes fellépése a párton kívüliekben mellőzöttség érzetét kelti, a párt tagjaiban az aránytalan vezetés igényét ébreszti. Későbbi váltságok (!) magja rejtőzik ebben a tényben.
- 19.) Emigrációs központ egyedül Amerikában lehet. A propagandának Európából kell technikai (!) okokból sugároznia, ez azért is szükséges, mert állandó kapcsolatra az otthonnal szoros kontaktusra van szükség. Ez teszi fontossá, hogy európai relé állomás is létezzen, az amerikai központnak alárendelve.
- 20.) Számos levelemben megtalálható!

*Szeretettel üdvözl mindenkit
Gyula sk.
Címem: 26 Bvd. Gouwion, St.Cyr*

20–25. lap

4.

*Hennyey Gusztáv vezérezredes, volt külügyminiszter válasza
München, 1948. január 29.*

- ad 1.) Szükségesnek és sürgősnek tartom a Magyar Függetlenségi Bizottság megalakítását, mely mint központi szerv képviselné az otthoni és az emigrációban lévő magyarságot. Ellenkormány alakítása, egyelőre nem jöhet tekintetbe. Ennek időpontját a nagyhatalmakra kell bízunk. Egy kormány alakítás jelenleg többet árthat mint segíthet.
- ad 2.) A Bizottságnak széles demokratikus alapon kell megalakulnia, melyben — kivéve a két szélsőséges pártot — minden politikai rétegnek képviselve kell lennie. Szükségesnek tartom, hogy ebben a Bizottságban az Európában lévő magyarság is képviselve legyen, tekintettel arra, hogy az emigráció zöme itten van.
- ad 3.) Általános kommunistaellenes és függetlenségi programot tartok szükségesnek. Részletesebb állásfoglalásra csak később, a világpolitikai fejleményekkel haladva, kerülhet sor. A már most esetleg felvetendő részletek a pillanatnyilag legszükségesebb egység megbontására vezethetnek, ami minden módon kerülendő. Fontosnak tartom, hogy az első program létesítésénél a Bizottság oly elvekkal lépjen a nyilvánosság elé, melyek meggyőzőek és a magyarság többségénél helyeslésre találnak. Ezeknek kimondottan demokratikus alapon kell mozogniuk.

- ad 4.) a.) Külpolitikailag bekapcsolódás a nyugati hatalmak politikájába és Duna konföderáció gondolatának propagálása. b.) Belpolitikailag: az igazi demokrácia elveinek kihangsúlyozása.
- ad 5.) Szabadságjogok és a magántulajdon kihangsúlyozása. Ebben nagy szerepet kell, hogy játsszon a földreformra vonatkozó álláspont.
- ad 6.) a.) Elsősorban a nagyhatalmakhoz való kapcsolatok kiépítése, továbbá a hazai körökhöz (mindkét oldali tájékoztatás céljából). b.) Az emigráció feszes megszervezése és annak megsegítése, számszerű regisztrálása. c.) Az US Külügyminisztérium útján az UNO-hoz fordulni a politikai szándék bejelentésével.
- ad 7.) Az előbb mondottak szélesebb alapon való megszervezése. Alapvető fontossággal bír: az emigrált magyarság széthúzásának megakadályozása; az extrém elemek leválasztása; a kivándorlás intézményes megoldása, amennyiben a Bizottmány a nagy helyzet alapján ezt a megoldást látja helyesnek.
- ad 8.) Oly messze vagyunk az említett politikusoktól, tevékenységükről nem vagyunk tájékozva, hogy egyelőre véleményt nem mondhatunk.
- ad 9.) és 10.) Hiányoljuk, hogy az emigrált magyarsággal nem vette fel a kapcsolatot. Nem tudjuk ennek következtében megállapítani, hogy igyekezett-e rajtunk segíteni és ügyünk egyáltalában hogyan áll. Egyelőre nem tudjuk megállapítani, hogy Magyarország érdekében mit tettek, elsősorban propaganda terén, ami rendkívül fontos. Örömmel vettük tudomásul a „Central Office” megalakulását, de hiányoljuk, hogy kéréseinkre nem válaszolt és vele a konkrét kapcsolatunk nincsen meg.
- ad 11.) Mellőzendőnek tartom az otthoni magyarságot aktív tevékenységre felszólítani. Ezért helyeslem a november 18-i chicagói kiáltványnak alapgondolatát.
- ad 12.) Ezt innen megítélni nem tudom, nincsen elegendő híryanagom. Értésüléseim szerint azonban az otthoni közvélemény komoly várakozással néz az emigráció felé, mert a kommunista nyomás oly nagy, hogy az ettől való megszabadulást csak kívülről remélheti. Véleményem szerint pedig a mai emigráció álláspontját az otthoni közvélemény nagyobbik része vallja.
- ad 13.) Mindenek felett egység! Egységes nemzeti, de nem felhőkben mozgó politikát. Az otthoni kényszerhelyzet megértését. A jövő előkészítése, mint ahogyan azt a cseh politikusok annak idején oly kiválóan megoldották. Belevinni a nemzetközi közvéleménybe, hogy mi a magyar probléma. Konkrét tervek kidolgozása a jövőre.
- ad 14.) E téren megoszlott a vélemény. Úgy érzem, hogy az otthoni közvélemény hagyná magát vezetni, ha a bizottmány helyes és egyben eredményes munkát tud felmutatni. Ezért oly fontos az egység létesítése és a jól vezetett felvilágosító propaganda.
- ad 15.) Munkás és paraszt osztályhoz mérni, szociális elveket és terveket kihangsúlyozni. Kitartásra és passzív ellenállásra buzdítani. A hazafelé irányuló propagandánál továbbá a felvilágosítás és reménykeltés vona-

lán kellene mozognia, hogy az otthoni közvélemény a mai állapotot ne tekintse véglegesnek és így csak opportunizmusból minél kevesebb magyar álljon át a kommunista kisebbség — sajnos egyelőre növekvő — táborába.

- ad 16.) Mérsékelt nacionalizmus telítve demokratikus, szociális jelszavakkal. Keresztényi gondolatok propagálása. Gyakorlati síkon mozogni. „Nyugati demokrácia”, ebben bent foglaltatik minden.
- ad 17.) Ez már benne foglaltatik az előbbi pontokban, de mindenesetre a fennálló helyzethez kell mérni.
- ad 18.) A pártkereteket amennyire csak lehet ki kell kapcsolni. Mindent meg kell tenni, hogy külföldön egységes demokratikus gondolkodású réteg fejlődjék ki. Ahogy a pártpolitikának helyt adunk, megbontjuk az egységet és problémáink megoldása rendkívül nagy nehézségekbe fog ütközni. Ezt itten Németországban volt alkalmam megtapasztalni. Az otthoni pártkeretek fenntartását a Bizottmányban 1–1 taggal tartom képviselendőnek csak jelképesen.
- ad 19.) Bármennyire is előnyös lenne a központot Európában létesíteni (Magyarország közelsége, a magyarság zöme itten van) a jelen viszonyok között az Egyesült Államokat tartom célszerűnek.
- ad 20.) Fontosnak tartom, hogy a Bizottmány időnként személyes kapcsolatot vegyen fel az Európában lévő emigrációk (!) vezetőivel, pl. Párizsban, ami döntő fontossággal bír az ügyek vezetésénél és a magyarság megszervezésénél. A személyes kapcsolatokat semmi sem pótolja!

Hennyey sk.

8–10. lap

5.

Kertész István volt római magyar követ válasza

- ad 1.) Szükségesnek és sürgősnek tartom. Ennek azonban laza és rugalmas szervnek kell lennie, hogy a nemzetközi helyzet változásainak megfelelően át tudjon alakulni.
- ad 2.) Egy negatív és egy pozitív kritérium szem előtt tartását tartom szükségesnek.

Negatív kritérium: semmiféle szerephez nem juthat a Bizottmányban és a mögötte álló mozgalomban olyan személy, aki bármilyen formában (náci, nyilas vagy kommunista) is az ötödik hadoszlop szerepét játszotta Magyarországon. Minden e téren tett engedmény alá ásná a Bizottmány erkölcsi tekintélyét. A megbocsájtás politikája majd annak idején érvényesülhet azokkal szemben, akik nem érdekből, hanem csak rövidlátásból szolgáltak idegen érdekeket, de ez nem mehet addig, hogy ma bármilyen politikai szerepet játszassanak.

Pozitív kritérium: vezető szerep volna nyújtandó olyan politikusoknak, akik a magyar közvélemény széles rétegeit képviselik és lehetőleg hűen adják vissza a

magyar közhangulatot, amely otthon nem juthat kifejezésre. Nézetem szerint ilyeneknek tekintendők azok az emigráns politikusok, akik az összes nagyhatalmak által elismert demokratikus választáson 1945. nov. 4-én jelentős számú szavazatot nyert pártokat képviselnek. E választás eredményét lényegében megerősíti az 1946. aug. 31-i választás is. Tekintetbe kell azonban venni azt is, hogy mindkét választás idegen megszállás alatt történt és hogy már 1945-ben sem minden párt indulhatott. Ismeretes, hogy akkor megakadályozták a kat[olikus] néppártot és általában a polgári demokratikus pártoknak komoly formában való indulását. Ezért a Bizottmány összeállításánál megfelelő korrektívumokkal lehetne élni.

- ad 3.) Jelenleg általános rövid programot tartanak kívánatosnak, amely minél kevesebb kontroverziára ad alkalmat. E programnak magába kellene foglalnia a modern demokratikus Magyarország felépítéséhez szükséges alapelveket. Mindenek előtt deklarálni kellene az állampolgári szabadságjogokat, összhangban a megfelelő nemzetközi okmányokkal. Hasonlóképpen állást kellene foglalni a széles néprétegek nevezetesen a produktív földművelő és munkás rétegek jólétét szolgáló szociális reformok mellett. A kommunista-ellenesség helyett elvileg kívánatosabb volna általában a totalitárius államforma és a rendőrállam rendszere ellen állást foglalni. A program megfogalmazásánál arra is figyelemmel kell lenni, hogy abból ne legyen kiolvasható egy új ellenforradalmi irányzat inaugurálása. Külpolitikai téren hangoztatni lehetne az Atlanti Chartában és az Egyesült Nemzetek alapokmányban foglalt elvekhez való ragaszkodásunkat, valamint eltökéltségünket a szomszéd államokkal való együttműködésre. – Nem tartanám helyesnek, ha a programnak bármiképpen is orosz-ellenes éle volna. Sőt megmondhatnánk, hogy Oroszországgal szoros együttműködést kívánunk létesíteni, de ezt mint szabad és független állam és nem pedig mint vazallus-depedencia akarjuk megtenni.
- ad. 4.) 5) Legcélszerűbb valószínűleg az volna, hogyha a Bizottmányba delegált politikusok kidolgoznának egy általános rövid és egy részletesebb programot. Ez a mai helyzetnek megfelelően amalgamizálná a különféle politikai nézeteket. A nyilvánosságra hozandó általános program úgy volna fogalmazható, hogy abba beilleszthető legyen a részletes program.
- ad 6.) a) Általános szervezési feladatok. b) Bizonyos fokú elismertetés szerzése külhatalmaktól s elsősorban az Amerikai Egyesült Államoktól. Alkalomadtán emlékeztetni lehetne illetékes köröket arra, hogy a háború alatt a magyar Külügyminisztérium futárja közvetítette Budapest és Lisszabon között a londoni lengyel kormány lengyelországi postáját. Úgy ez, mint a százezret meghaladó lengyel menekültek asyllum és megélhetés nyújtása akkor történt, amikor Magyarország a III. Birodalom kénye-kedvének ki volt szolgáltatva. Hasonlóképpen járt el Magyarország a német fogolytáborokból területére menekült francia, angol, amerikai és holland hadifoglyokkal is, holott a nemzetközi jog előírásai és közvetlen politikai érdekei nem tettek volna szükségessé számára ilyen magatartást. – Jelenleg az USA-nak viszont politikai érdekei is azt kívánják,

- hogy a demokrata eszmékért személyes kockázatot vállalt magyar emigráns-politikusok komoly és eredményes működést tudjanak kifejtetni. c) Minimális anyagi bázisról gondoskodni kell, mert e nélkül a Bizottmány munkája egy szűk körre korlátozódó elméleti tevékenység lesz. d) A külföldre szorult magyar tömegekről való rendszeres gondoskodás, hogy ne kallódjanak el és ne vesszenek el a nemzet számára. Erről a kérdéstről minél előbb memorandumot kellene eljuttatni az U.N.O. megfelelő szerveihez és a demokratikus külhatalmakhoz, mert az ő segítségük nélkül ez a probléma nem oldható meg. – Személyes tapasztalatból tudom, hogy az Olaszországban élő cca. 2000 magyar olyan nyomorban van, hogy közöttük a bűnözők száma mind nagyobb lesz és 1–2 dollár értékért bármi szolgálatot hajlandók megtenni kommunista ágensnek.
- ad. 7.) A további munkaprogram függ a) a nemzetközi viszonyok alakulásától, b) a külhatalmak politikai támogatásának mérvétől, c) és a rendelkezésre álló anyagi eszközöktől. Legsürgősebb teendő annak megszervezése volna, hogy a Bizottmány az otthoni helyzetről pontos és tárgyilagos értesüléseket kapjon.
- ad 8.), 9.), 10.), 11.) Nem ismerem kellőleg a száműzött politikusok működését s így e tekintetben állást sem tudok foglalni.
- ad 12.) Az otthoni közvélemény mindenekelőtt a mostani állapotokat utálja s az emigrációt szintén abból a szempontból ítéli meg, hogy tud-e az segíteni a fennálló helyzeten és hogy mennyiben tudja előkészíteni egy jobb jövő útját. Külföldön történő hetyke kiállások tapasztalatom szerint inkább ellenszenvet váltanak ki, mondván, hogy „Könnyű kint szónokolni.” – Az egyes emigrációs csoportoknak egymás elleni áskálódásai szintén a legnagyobb averziót váltják kis az otthoni közvéleményben.
- ad 13.) A művelt rétegek tisztában vannak azzal, hogy a száműzött politikusok tevékenységének sikere szoros összefüggésben áll a nemzetközi helyzet alakulásával. Ezért inkább nemzetközi megbecsülés szervezésére alkalmas komoly munkát vár tőlük, mint felszínes propagandisztikus tevékenységet.
- ad 14.) Nehéz volna külföldről vezetni a politikai rendőrség által figyelt és sakkban tartott honi közvéleményt. Kétségtelen, hogy az emberek elkecseregését egy adott esetben konkrét célra kanalizálni lehetne. Azonban mindehhez szervezet kellene. Márpedig minden kívülről irányított szervezkedés az otthon maradt legértékesebb elemek létét veszélyeztetné. Ezért nagyon felelősségteljes lelkiismereti kérdés, hogy ezt mikor és miért szabad megtenni.
- ad 15.) Csakis a realitások vonalán. Az otthoni közvélemény úgyis túlságosan optimista, különösen az amerikaiaktól várható támogatás tekintetében. Illúziókat semmiképpen sem szabad táplálnunk. Egyetlen reális megvalósítható propaganda-munka lehet az otthoni közvélemény rádió útján való felvilágosítása a való helyzetről. Ebből a célból megfelelő összeköttetés volna kiépítendő elsősorban az amerikai és angol rádió-központokkal.

- ad 16.) A 3.), 4.) és 5.) pontokra adott hozzászólás alapján elkészülő alapelvek egyelőre elég programatikus elemet nyújtanak. Ezek részletezése csak ellentétek felidézésére volna alkalmas.
- ad 17.) Egyelőre passzivitást és óvatosságot ajánlanék. A továbbiak a nemzetközi helyzet alakulásától függnének.
- ad 18.) Az otthoni pártkeretek bizonyos indikációt adhatnak a széles néprétegeket képviselő politikusok kiválasztásánál, amint erre a 2. pontban utaltam. Felhasználhatók továbbá nemzetközi összeköttetések kiépítése céljából. Ez utóbbira alkalmas pl. a kisgazda párt, a szociáldemokrata párt és valamilyen katolikus párt. Egyébként a pártkeretek túlzott kihangsúlyozása külföldön anakronizmussá válhat. – Mindenesetre felesleges volna az emigránsokat általában pártkeretbe kényszeríteni. Az 5. ponttal kapcsolatban kidolgozandó részletes programba éppen azt is be kellene iktatni, hogy a köztisztviselői állásoknak párt-alapon való betöltését meg fogja szüntetni a valóban demokratikus magyar kormányzat. Ez olyan mértékben és módon sehol nem érvényesül, mint nálunk történt a koalíciós kormányzat alatt. A magyar közvélemény talán csak a politikai rendőrségtől undorodott meg jobban, mint a párt-alapon megszervezett állami apparátustól. Kezdetből fogva világos volt, hogy ennek a rendszernek a bevezetése elsősorban a legális kommunista térfoglalás megkönnyítését célozza.
- ad 19.) Az emigrációs központot ma az USA-ban kellene felállítani. A központ feladata volna azután expozitúrák létesítése a fontosabb államokban. Hírszerzési és szervezési szempontból Európában valószínűleg Ausztria és Franciaország volnának ma a legfontosabbak.
- ad 20.) A Bizottmány létesítésétől függetlenül is fontos és sürgős feladatnak tartom a „Nyugati Hírnök”⁹ támogatását, hogy legalábbis nyomtatott hetilapként való megjelenését lehetővé tegyék. Ez elengedhetetlenül szükséges a külföldi magyarság tájékoztatására.

[aláírás nélkül]

26–27. old.

6.

„*Fiatal nyugatos vezérkari tiszt*” válasza

Dátum nélkül

- 1.) Igen azonnal.
- 2.) Szélsőséges elemek nélkül, az egész emigrációban lévő magyarságot ölelje magába. A Bizottmány elsősorban politikusokból és diplomátákból álljon, de a katonákat is célszerű a vezetésbe bevenni, egyrészt ál-

⁹ Nyugati Hírnök: „Szabad és független magyar közlöny”, amelyet Mikes Imre (Gallicus) alapított Párizsban 1947 augusztusában és szerkesztett, kiadott 1952 októberéig. A „negyvenhetes” emigránsok orgánumának tekintette magát és a demokrata írókat, újságírókat, politikusokat juttatta közlési lehetőséghez. Kezdetben havonta kétszer, majd egyszer jelent meg. 1947-től sokszorosított formában, 1950-től nyomtatásban látott napvilágot. Főleg politikai tanulmányokat, kommentárokat, cikkeket, híreket közölt.

általános szervezési szempontból, másrészt azért is, mert az európai emigráció zöme katona.

- 3.) A program ne tisztán kommunistaellenes és függetlenségi legyen, hanem részletesebb állást kell foglalni a nyugati demokrácia elvei és szelleme szerint a magyar nép politikai és kulturális fejlődésének megfelelően kialakítandó életforma mellett.
- 4.) Célkitűzés: a nyugati értelemben vett demokrácia megvalósítása a jobb és baloldali totalitás kizárásával. A függetlenségi gondolat állandó felszínen tartása; ezzel a függetlenségre és önállóságra érzékeny magyar népben az ez utáni vágyat még erősebbé kell tenni és így az elnyomó erőkkel szemben (szovjet, kommunizmus) a nép lelki ellenállását a legmagasabbra fokozni.
- 5.) A magyar nép és ezen belül a parasztság és munkásság érdekében hozott reformok feltétlen fenntartása. (földbirtokreform, széleskörű politikai jogok,) sőt, esetleg a nyugati demokrácia szellemében való továbbfejlesztése. A múlt hibáinak és demokratikus elmaradottságunk szenvedélyektől mentes megszüntetése. A személyi és általános szabadságjogok kihangsúlyozott megvalósítása, hogy így a jelenlegi helyzet ily szempontból való tarthatatlansága minél szembeötlőbb legyen (személyi szabadság, gazdasági élet, sajtó, igazságszolgáltatás).
- 6.a.) Az emigráció szellemi egységének megteremtése, a teljesen differenciálódott, idegileg megviselt lelkek felrázása, egy táborba hozása (ezen belül minden, a múltból származó totalitárius behatás és felfogás megszüntetése, a közelmúlt és a jelen reális valóságának feltárása közismertté tétele).
- 6.b.) Az ezután is még megmaradt fantaszták és kalandorok elszigetelése.
- 6.c.) A franciaországi és belgiumi régebbi emigráció kommunista befolyásának megszüntetése.
- 6.d.) Az amerikai magyarok emigráció iránti érdeklődésének és támogató készségének felkeltése.
- 6.e.) Az említett szellemi összekovácsolással egyidejűleg az emigráció anyagi alapjainak megteremtése, a minden támasz nélkül élő emigrált magyarság részére megélhetési bázis biztosítása. Anyagi alátámasztás nélkül az embereket nem lehet irányítani, vezetni.
- 6.f.) Minden hazulról irányuló propaganda, valamint felderítő tevékenység (emigráció és az angolszászok ellen) megakadályozása (def[enzív] szolgálat). Egyidejűleg az otthoni kommunista ellenes erőkkel való állandó kapcsolat biztosítása.
- 7.) A belső egység megteremtése után: a) Az emigráció USA-ban megalakult legfelső irányítása részére szélesebb vezetői és végrehajtói keret megalakítását kell előkészíteni az Európában élő emigránsok közül. Ez a keret csak előkészítés egy — a politikai helyzet változása és az emigráció előkészítése — a politikai helyzet változása és az emigráció hazatérése esetén működő szélesebb vezetői törzshöz. b) Az emigráció külső elismertetése. Szereplés a nyilvánosság előtt s ezzel a tulajdonkép-

peni pozitív emigrációs munka megkezdése. Utóbbi azonban gyakorlatban és teljes egészében valószínűleg csak az ún. vasfüggöny lezárása, vagyis a diplomáciai kapcsolatok részbeni vagy teljes megszakítása után valósulhat meg. c) Szoros és barátságos kapcsolatot kell felvenni a többi emigrációs csoporttal (lengyel, jugoszláv, román, stb.) a jövő együttműködés kiépítése céljából.

- 8.) Csak nagy vonásokban ismerem és ezzel egyetértek.
- 9.) Az emigráció megszervezését célzó komoly tevékenység az USA-ból csak most kezd megindulni. Ez irányban eddig semmi nem történt.
- 10.) Az emigráció vezető politikusaitól eddig semmi irányítás nincs. Az itteni vezető számba jövő emberek is teljesen tájékozatlanok. Az anyagi alátámasztás kérdése döntően fontos.
- 11.) Minden, az államformára és közjogi természetű kérdésekre vonatkozó tervet, vitát! – Ennek eldöntésére csak otthon, a teljes magyar nép befolyás mentes akaratnyilvánítása alapján kerülhet sor.
- 12.) Nem vagyok tájékozva, de úgy gondolom, a magyar nép annyira le van zárva nyugat felé, hogy tájékozatlansága folytán ítéletet sem alkothatott. A közvélemény irányítására elsőrendű fontosságú az otthonnal való kapcsolatok mielőbbi kiépítése és az innen (USA) meginduló propaganda, mely az otthoni propagandát is hivatott minden időben ellensúlyozni.
- 13.) Az otthoni közvélemény az emigrációtól a jelenlegi kommunista államvezetéssel szemben a tiszta és függetlenségi magyar eszméknek az angolszász hatalmi csoport melletti képviselését, továbbá a nyugati értelemben vett demokratikus államberendezés előkészítését várja el, mely utóbbi az „összeesküvés” leleplezése¹⁰ után otthon már lehetetlen.
- 14.) Érdeklődéssel és a nagy tömeg vágyakozással figyelné, de nyilatkozni úgy sem merne, erre lehetőség nincs.
- 15.) A propaganda egyelőre csak tájékoztató és lelki erőt adó, de semmi esetre sem mozgató jellegű legyen. Ez utóbbi véres következményeit az emigráció nem vállalhatja. Az emigráció célkitűzéseinek megfelelően a széles néprétegek érdekében hozott reformokhoz nem szabad nyúlni, annál inkább foglalkozni kell a megsemmisített szabadságjogokkal, az igazságszolgáltatás diktatórikus és szenvedélyekkel telt formájával, a gazdasági élet minden területén uralkodó orosz és kommunista elnyomással és terrorral.
Állandó tájékoztatást kell adni a világpolitikai helyzetről, az erőviszonyok alakulásáról és így az emigráció helyzetéről és lehetőségeiről. Részletesen foglalkozni kell az egyházak és a hitélet helyzetével.
- 16.) Mindig olyan mértékben és rugalmasan azt, amit a pillanatnyi világpolitikai helyzet a legkézenfekvőbbé és az otthoni orosz elnyomás a legfájdalmasabbá tesz.
- 17.) Egyezik a 15. ponttal.

¹⁰ Utalás az ún. „köztársaságellenes” összeesküvésre, melynek során letartóztatták Kovács Bélát a Kisgazdapárt főtitkárát.

- 18.) Tekintve az emigráció teljesen differenciálódott és kiegyensúlyozatlan voltát, a pártkeretek fenntartását, különösen a szellemi egység megteremtése előtt, veszélyesnek és végzetes hibának tartanám.
- 19.) Washingtonban, de európai alközpontokkal. A szoros személyi, valamint technikai kapcsolatok (posta, esetleg rövid hullámú rádió, telefon) elengedhetetlenek.
- 20.) Az alábbiakban az európai emigrációról szeretnék rövid keresztmetszetet adni. Az itteni emigráció összetételénél fogva teljesen vegyes, mondhatni zilált képet ad.

Zömét a két világháború közötti időben kialakult intelligencia, az úgynevezett középosztály képezi, ezen belül túlsúlyban a katonák. Ez a réteg minden elvesztve lehetetlen körülmények között inkább nyugaton nyomorog (sokan családjuktól elszakítva) mintsem otthon kipusztulásra ítélve internálótáborokban fejeznék be életét. Ezzel a múltban elkövetett hibáiért erősen veszekel. Hogy ily súlyos körülmények között és úgy-ahogy megállják helyüket, csupán nevelésüknek és kulturáltságukból nyert lelki erejüknek köszönhető.

A szélső jobboldal még itt maradt különböző elemei teljes lelki káoszban élnek. Volt álláspontjuk helyességét ma nevetségesnek feltűnő okoskodással (Nyugat védőbástyája) görcsösen bizonygatják. Magatartásuk az összességre veszélyes és megfélemező. Ide sorolható a háborús bűnösség mértékét megütő egy-két személy, valamint a pángermán irányzat élharcosai. Utóbbiakkal ellentétben a franciaországi és belgiumi — még a háború előtti emigráció természetéből kifolyóan — erős kommunista befolyás alatt áll.

A legszomorúbb képet a nyugatra kitelepített katonai alakulatok alacsonyabb rendfokozatú vagy egyszerűbb képzettségű még itt maradt tagjai mutatnak. Ezek jelentős része — megfelelő erkölcsi és lelki erő hiányában — kalandorokká, szélhámosokká vált.

Az itt ismertetett heterogén tömeget lelkileg összehangolni, egységessé tenni az emigráció egyik legnagyobb és legsürgősebb feladata. Erre a feladatra — tekintélyénél és szervezettségénél fogva — a római katolikus papságot tartom egyedül hivatottnak. Az emberek már mindenkivel szemben bizalmatlanok, tekintélyt nem tisztelnek. Egyedül a katolikus egyház rendelkezik még avval a tekintéllyel, amellyel az emberek még vezethetők. E szellemi munkát a Vatikáni Missiónak kellene irányítani. Ehhez azonban vagy Rómából vagy a magyarországi egyházi főhatóság (hercegprímás) által e feladatra hazulról külön kiküldött, minden tekintetben felkészült papokat (esetleg jezsuita szerzetest) kellene az európai emigráció Vatikáni Missiói élére állítani. (Esetleg még papokat is kiküldeni.) A protestáns egyházak mai otthoni helyzetüknél fogva e feladatra most alkalmatlanok. (A szervezésükből kifolyólag az egyházak világi irányítói eminens kommunista személyek.) Az emigránsok között felmerült esetleges felekezeti nehézségek a Vatikáni Missió helyes irányítása mellett könnyen elsímíthatók, megoldhatók.

A továbbiakban meg kell állapítani, hogy a 30-35.000 embert kitevő fent ismertetett tömeget mily mértékben kívánja az emigráció védőszárnyai alá venni, kikre lehet feltétlenül építeni, kiknek a működése kívánatos, kiké nem, és kiket kell végül mindenképpen kizárni. Ez utóbbiak számát azonban a minimá-

lisra kell szorítani, hogy a gyűlölködést végre kikapcsoljuk. Ezt az elbírálást olyan embereknek kell végezni, kik alapos tájékozódottságuk mellett szenvedélyesség nélkül tudnak ítélni, s kik a zűr-zavaros időkben minden szélsőséges behatástól mentsen végig egyenes, becsületes magyar úton haladtak.

[aláírás nélkül]

64–66. lap

EMIGRATION AT CROSSROADS

On the Prehistory of the Hungarian National Committee

by Lajos Gecsényi
(Summary)

The present source publication gives an insight into the political ideas of the Hungarian political elite which was forced to emigrate after WW II. Before the establishment of the Hungarian National Committee, the leading body of the emigration, Aladár Szegedy-Maszák, former Hungarian ambassador at Washington, circulated a questionnaire in which he inquired among his fellow emigrants about the program, location and organisational basis of the future committee. Four among the twenty-eight answers sent back to him are published here, which represent the various political views of the different groups within the Hungarian emigration.